

היה לו מחיר מוחלט בשוק, שהרי כל קנינם וממכרם בקרקעות לא היה לצמיתות אלא לשנים קצובות, עד היובל. מקדיש שדה אחוזה היה אפוא מקרה יחיד במינו, בו עלולה הקרקע להיות מופקעת מידי בעליה לצמיתות, אם לא נפדחה קודם היובל. ולכן קבעה תורה לקרקע זו מחיר כללי, כי אין לה מחיר מסחרי.

עוד כתב שם כהשערה, שחמשים שקל המושקעים בעסק, יש בהם שיעור פרנסתו של אדם. וכן בית זרע חומר, יש בו כדי פרנסת אדם ל-100 יום. מעתה שטח אדמה שזורעים בו חומר שעורים, יש בו כדי סיפוק פרנסתו של אדם, וערכו מתאים אפוא לסכום של חמשים שקל. עיין שם בפרטי החשבון.

דף טב

‘אמר ר’ תנחום הנקי כתיב’ — ע’ רש”י ותוס’, ובספר הערוך. עוד יש לפרש ‘לולא פרוש רש”י’, שמשמעות הנקי משתמע שיש כבר קללה שצריכה להנקות הימנה, ואינו כשאר ‘מכלל לאו אתה שומע הן’ שאין שם משמעות ישירה (שפת אמת — סוטה יז). ועוד יש לפרש: צורת ‘הנקי’ משמעה ציווי, והרי אין שייך לצוות עליה להינקות [ואמנם כתב ראב”ע שמשמעותו כתאור העתיד, כמו ‘מות בהר’, אך גם שם דרשוהו רז”ל — התקן עצמך לצרכי מיתה]?

אכן מבואר בספרי שאומרים לה, אם טמאה את — הנקי עצמך מהמים, כלומר המנעי משתייתם [כדמצינו לשון ‘נקי’ במובן זה בכמה מקומות — ע’ ב”ק מא ועוד]. וזוהי כוונת ר’ תנחום ‘הנקי כתיב’ — לשון ציווי, ובהכרח הכוונה שאומר לה, אם טמאה את סופך להחנק מן המים, לכן תנקי עצמך מהם שלא לשתות. (משך חכמה — נשא ה, יט)
ע”ע בענין זה, בהקדמת הט”ז ליורה דעה, ובחדושי הנצי”ב — סוטה יז.

‘סד”א אם לא שכב איש הנקי ואם שכב לא הנקי ולא חנקי אלא איסורא בעלמא’ — ואם תאמר, איך יעלה על הדעת, והרי תינוקות של בית רבן יודעים שאם שכב איש אותה מיתתה בחנק, ואם כן למה הוצרך לכפול? ויש לומר, לולא הכפל הייתי אומר שדינה בחנק אבל אין ירכה נופלת ובטנה צבה (מהר”י בירב).
והרש”ש הגיה במקום ‘איסורא בעלמא’ — ‘יסורים בעלמא’.

‘סד”א שלישי למעוטי שני, שביעי למעוטי ששי, דקא ממעט בימי טהרה, אבל היכא דעבד בשלישי ובשמיני דקא מפיש בימי טהרה אימא שפיר דמי, קמ”ל’ — הרמב”ם פסק (פרה אדומה יא, ב) שטמא שהוזה בשלישי ולא הוזה בשביעי, יכול לטבול ולהזות גם לאחר כמה ימים. והשיג עליו הראב”ד ‘אינו כן בגמרא דקידושין’. והכוונה לגמרא דידן.
וכבר כתבו ליישב שיטת הרמב”ם; יש אומרים שהיתה לו גרסה אחרת בגמרא (ע’ כסף משנה ובהגר”א), או סמך על מקורות אחרים שלא כגמרתנו (ע”ש בכס”מ, ובשער המלך ריש הל’ יסודי התורה ד”ה ועל פי זה נ”ל; מקדש דוד ח”ג נא, ג).

'המקדש את האשה... מפני שלא הטעתו' — הנה שאלה ששאלתי לגר"ח קניבסקי שליט"א, ותשובתו בצדה:

'...אשאלה ממנו מענה, על לשון המשנה 'המקדש את האשה ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת והרי היא לוייה... מקודשת מפני שלא הטעתו' — ולא הבנתי, הלא גם אם הטעתו באמת, כל שלא התנה עמה (ולרבי מאיר — בתנאי כפול. ולכל הפחות בעי גילוי דעת מצידו על כך, כמוש"כ התוס' גבי ההוא דזבין אדעתא למיסק לא"י) — לכאורה היא מקודשת, שהרי הטעם הוא משום 'דברים שבלב' כמוש"כ רש"י?'

מענה:

ע"י בבא-מציעא סו' א' אדעתא דידה קא גמיר ויהיב וכאן ל"ש פטומי מילי באור התשובה: שם בגמרא מדובר על מעשה שהיה בשכיב-מרע שכתב גט לאשתו ונאנה, אמרה לו, מדוע תאנה, אם תקום מחלייך — שלך אני. ואמר רב זביד 'פטומי מילי בעלמא הוא' (אין אמירה זו קבלת תנאי אלא לנחמו, ואם תרצה — תנשא לאחר. רש"י). ושאלו שם, הלא אף אם התכוונה באמת, כיון שהגט אינו אלא מדעת האישה, אם לא התנה בשעת נתינה, מה מועיל תנאי שלה? ותוצו, 'מהו דתימא הוא גופיה אדעתא דידה קא גמיר ויהיב גיטא, קמ"ל'. והיינו, שהגם שהוא לא התנה, נתינתו מתייחסת לדבריה, אלא שאינו מועיל משום שגם היא לא התכוונה אלא לפטומי מילי (ע"ש בתוס').

אף כאן יש לומר כן, אילו הטעתו והוא נתן לה בהסתמך על דבריה, הרי זה כאילו הוא בעצמו אמר כן, שעל דעת דבריה הוא מקדשה.

וצריך בירור מאי שנא מהמבואר להלן סד. שאם הטעה את האשה בשעת קדושין שיש לו בנים שלא תודקק ליבום, אעפ"י שהוברר ששיקר — מקודשת, לפי שלא אמר 'על מנת' (כדפרש"י שם).

'לאחר שיחלוץ ליך יבמיך — אינה מקודשת'. לדעת רב במסכת יבמות, אין קידושין תופשין ביבמה לשוק, שנאמר לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר — לא תהא בה הויה לזר. ולשמואל — קידושין תופשין בה.

ומשנתנו הסוברת שאין קידושין תופשין בה [שהרי החשיבה התנא כ'דבר שלא בא לעולם' — משמע שאין בה קידושין במצבה הנוכחי] — מעמידה שמואל כשיטת רבי עקיבא הסובר אין קידושין תופשין בכל חיבי לאוין, ואיסור יבמה לשוק בכלל זה. (עפ"י יבמות צב: ולירושלמי כאן ה"ה) שיטה אחרת בהסבר הדבר — ע' בפירוש קרבן העדה ובנוב"י תנינא אה"ע סוס"י נד. וע"ע זכר יצחק ח"א סוס"י כז).

'פירות ערוגה זו תלושים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברים... לכשיתלשו...' — האחרונים האריכו לדון לאור שיטות הראשונים השונות, על החלת חלות בדבר-שלא-בא-לעולם — מהי תוקפה של אותה חלות בזמן שעוד לא בא הדבר לעולם; האם ניתן לחזור ממנה, והאם כשבא הדבר לעולם היא חלה למפרע משעת המעשה.

ובשו"ת אחיעזר (ח"ב לה, ח ט) האריך בזה, והיוצא מדבריו הוא שאם אמר 'פירות מחוברין אלו תרומה לכשיתלשו' ולא הוסיף מעכשיו' — אין התרומה חלה למפרע. (וכתב שכן מבואר בתוספתא — תרומות ב). וגם אם אמר 'מעכשיו' — הסיק — אין התרומה חלה למפרע ממש, אלא שבאופן זה אין יכול לחזור בו לאחר שקרא שם. וכן אם הפירות התלושין נאבדו או נגנבו — חלה התרומה (לשיטת

הרשב"א, להלן סג), אבל לא חלה למפרע ממש כאמור. (וכשיטת רבי אפרים מרגליות בשו"ת בית אפרים (עב), דלא כקצות החושן — שם סי' עד ובספרו רט, ח).
 א. לא הזכיר את דברי רש"י שכתב (בד"ה ונתלשו. ובע"ב בד"ה לא) שהתרומה חלה למפרע. אך כבר כתב הרש"ש שאין הכוונה כפשוטה, שזה אי אפשר, אלא שהוברר שאותה הפרשה ראשונה חלה משעת התלישה ואילך.
 ב. כדברי האחיזור כ"נ שנקט בוכר יצחק (סט ד"ה ומה שכתב כ"ג).
 ג. ע"ע בענין זה בכללותו, בתוס', רשב"א ושא"ר להלן סג. שער המלך — מכירה כב, ה; שערי ישר ה, כב, ובמערכת הקנינים, ובחידושי הגרשש"ק — נדרים סי' כב, גיטין, סי' ג; חזון איש אה"ע עא, כו; חדושי הגרנ"ט ('השלם') עב; בית ישי לה; סא, א; סג; קג — בד"ה וע"ש, ואילך.
 עוד בענין הפרשת תרומות ומעשרות במחובר לכשיתלשו — ע' בחזו"א (דמאי סו"י יז). ובספר מנחת שלמה (נה) האריך לדון אודות הפרשת ת"מ (וחילול מע"ש) מראש על כל הפירות שייתלשו במשך זמן מסויים.

'בשלמא כולוהו לאו בידו, אלא גר הוי בידו?...' — אף על פי שאינו בתורת גיטין וקידושין מכל וכל, ואפילו 'מעשה קידושין' אין שייך בנכרי המקדש (וכמוש"כ אבני מילואים מד, ג לענין עבד) — זהו דוקא במעשה שעשה שיחול מיד, אבל מעשה שיפעל לאחר שיתגייר, למאן דאמר 'אדם מקנה דבר שלא בא לעולם' — יכול לעשותו עתה.
 [יש להסתפק אם הוסיף לומר 'התקדשי לי לאחר שאתגייר, מעכשיו']. (עפ"י שיעורי הגר"ש רוזובסקי — גיטין יג, ב, ויש להעיר שמפשוט לשון התוס' (סג. ד"ה כגון) נראה שנקטו בפשיטות שמועיל 'מעכשיו ולאחר שאתגייר').

אין להקשות, הלא הפקעת הלוואתו מותרת, וא"כ כשקיבלה כסף הקדושין לכאורה לא נתחייבה כלל להשיבו, ובמה תתקדש לאחר מכן — כי אף שמותר להפקיע חובו, כל עוד לא הופקע — ישנו חוב. כדמוכח מכמה מקומות. (עפ"י שו"ת אחיזור ח"א כו, ה. וכ"כ כמה אחרונים — ע' במובא ביוסף דעת נדרים כח).

(ע"ב) 'גר צריך שלשה... אלא מעתה הנותן פרוטה לשפחתו ואמר הרי את מקודשת לי לאחר שאשחרריך (כצ"ל) הכי נמי דהו קידושין' — משמע מכאן שטבילת עבד המשתחרר אינה צריכה שלשה [ואפילו לכתחילה], שאם כן מה מקשה, הלא פרשנו הטעם בגר שאין זה בידו משום שצריך שלשה ושמה לא יודקקו לו (רשב"א). והתוס' תלו שאלה זו במחלוקת החכמים (ביבמות מז) האם העבד חייב בקבלת מצוות לאחר שחרור. (ונראה מתוך דברי הרשב"א שגם כוונתו כן. וכ"מ בבהגר"א יו"ד רסו סקט"ו).

עוד יש לומר שכל עיקר טבילה זו של עבד משוחרר, אינה אלא מדברי סופרים, שהרי אין מצריכים אותו להטיף דם ברית אלא די במילה הראשונה, והכי נמי טבילה אינה מחויבת מדאורייתא (עפ"י רשב"א).

דעת הרמב"ם (א"סו"ב ב, ג) שגם טבילת עבד שמשחרר צריכה שלשה. וכן פסק בשלחן ערוך (יו"ד רסו, ז). ולדעה זו על כרחנו לתרץ כתירוץ השני, שמדין תורה אין צריך טבילה הלכך לענין תפיסת קדושין נחשב כדבר הבא לעולם, כיון שבידו לשחררה ואז תופסין בה קדושין דאורייתא. ומהתוס' שלא תרצו כן, משמע שסוברים שהטבילה נצרכת מדאורייתא.

וכו"ב הוכיח רעק"א בגליון השו"ע שם מהתוס' ביבמות מז: ד"ה שם. ולא הוכיח מדברי התוס' דידן. ונראה שמכאן יש לדחות קצת, דלמ"ד צריך קבלת מצוות כמשחרר, ה"נ הטבילה מדאורייתא, ולכן אליביה אין לתרץ כתירוץ השני,

אבל למ"ד אין צריך קבלה אכן אפשר שאין צריך טבילה כלל מדאורייתא, אלא כתבו התוס' האמת שלפי דעה זו אין צריך שלשה אף לכתחילה.

'הכי השתא, התם מעיקרא בהמה השתא דעת אחרת' — פירוש, כיון שמהותה הקודמת שונה לגמרי ממהותה של עכשיו, הרי זה כמי שלא היתה בעולם כלל.

כמה מן הראשונים כתבו שהיה אפשר לתרץ כן לעיל, בשאלת הגמרא 'לאחר שאתגייר', אלא תרצו שם את האמת שאין זה נחשב 'בידו'. וכן דרך הגמרא. ויש סוברים שדוקא בשפחה אמרו כן, כי לא נאמר 'עם הדומה לחמור' אלא בעבדים. ע' בספרי הראשונים ז"ל, כאן ובסוף פרקין. (וכ"כ הרש"ש). ויש מי שפרש שבשפחה, מלבד שאין שייך בה חלות קידושין, ישנו חסרון נוסף, שאף רצונה ודעתה הנצרכות לקידושין, אף הן משועבדות לאדון, ומצד חסרון זה אי אפשר שיועילו בה קידושין, אף כלפי אותם קידושין שיחולו בה אחרי כן. [ואכן לפי זה, אם הפקירה מקודם לכן, שאז היא בעצם כבר בדעתה העצמי — מועיל]. (זכר יצחק ל ד"ה רק).

ע' בשיעורי ר' שמואל (גיטין יא,ב; ריז) שהוכיח מכאן שאין אומרים 'בידו' אלא כשהדבר קיים בעולם רק אינו שלו או אינו בשליטתו, אבל אין מועיל מה שבידו ליצור את החפץ שאינו קיים כלל. ולבאר הזכר-יצחק אין ראייה, כי כאן אין החסרון מצד 'דבר שלא בא לעולם' גרידא, אלא שחסר ב'דעת' לענין קידושין. ואמנם עיקר יסודו מוכח לכאורה מדין מעשה ידים דלהלן, שאין אומרים שם סברת בידה לעשותם, כפי שהעיר המהרש"א.

עוד על ענין שמצינו בכ"מ בדרו"ל שעבד או שפחה דומים לבהמה (ע' בסוף הפרק ובב"ק מט ועוד) — ע' ב'פוקד עקרים' לר"צ הכהן, עמ' 38.

'נהי דבידו לגרשה, בידו לקדשה?' — ודוקא כאן שהקידושין העתידיים להיות לאחר גירושה הינם בגדר 'דבר-שלא-בא-לעולם', וכדי שיחולו צריך שיהיו 'בידו' — ואינם בידו כי תלויים גם ברצונה בעתיד. מה שאין כן בכל מקדש לאחר זמן, שהדבר בא לעולם, אין שם חסרון מצד 'בידו'. (פשוט. וע' בהגהות הרד"ל).

תירוץ זה עולה לכל הדינים השנויים במשנה ואף לאומר לשפחתו הרי את מקודשת לי לאחר שאשחררך — שהואיל ואין הדבר בידו אלא תלוי גם בדעתה, ואמנם עתה היא רוצה להתקדש, אך אפשר שאחר כך תהא בדעת אחרת, הלכך אין זה בידו. (עפ"י רשב"א. וע"ע בריטב"א, פני יהושע, חדושי ר' מאיר שמחה, הר צבי).

'ואלא הא דאמר ר' אושעיא הנותן פרוטה לאשתו... תפשוט דבעי רב (רש"י גרס: רבי) אושעיא הנותן שתי פרוטות לאשה...' — יש לשאול על ר' אושעיא עצמו, כיצד פשוט לו הדין האחד ומסופק בדין האחר. ויש לומר: שני אמוראים הם, אחד רבי אושעיא ואחד רב הושעיא. ואם תאמר, עדין יש לשאול מדוע אמרו לפשוט ספקו של רבי אושעיא רק לאחר שיישבנו דברי רבי יוחנן עם רב הושעיא, ולא אמרו מעיקרא לפשוט הספק מדינו של רב הושעיא. יש לומר, מעיקרא היה עולה על הדעת שרבי יוחנן ורב הושעיא חולקים ור' אושעיא מסופק, אבל לאחר שאמרת שרבי יוחנן ורב הושעיא אינם חולקים, שוב יש לפשוט ספק ר' אושעיא. ועוד יש לומר שרב הושעיא אינו מוסמך כל כך כמו רבי יוחנן, לכך אמרו לפשוט מדברי רבי יוחנן.

ונראה שבאמת אין כאן כל קושיא, כי בתחילה סברנו שהנותן פרוטה לאשתו לקדשה לאחר גירושיה, הטעם שאינה מקודשת הוא מפני שמחוסרת גרושין, ואף על פי שבידו לגרשה, כל דבר שהוא מחוסר מעשה כדבר שלא בא לעולם הוא, ובנותן שתי פרוטות לפנויה, הואיל ועתה אינה מחוסרת גירושין — תופסין בה הקדושין שלאחר הגירושין, שהרי עכשיו בעולם היא. אבל עתה שאמרת כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי אלא שגירושין וקידושין לאו בידו הוא, אם כן הכי נמי בנותן שתי פרוטות, ומדוע בזה פשוט לו שאינה מקודשת ובוזה מסופק. (עפ"י רמב"ן).

משמע מדברי הרמב"ן שלפי האמת אפשר ששני הדינים חכם אחד. אם כי באמת היו שני חכמים בשם זה; אחד רבי אושעיא רבה — בנו של רבי חמא (ע' ב"ב נט. ועוד). חי בדור ראשון לאמוראים בארץ ישראל, והיה תלמיד בר קפרא (מו"ק כד. כריתות ח). ורבי חייא (ירושלמי שבת ג, א). הוא היה ממסדרי הברייתא (ע' חולין קמא). ועוד חכם אחר בשם רב אושעיא שנוגד בבבל (ע' שבת יט: ועוד), והיה תלמיד לרב יהודה ורב הונא (ע' ב"מ מג: בכורות לו:), ולבסוף עלה לארץ ישראל עם אחיו רב חנניא, ונסמכו שם (ע' ירושלמי סנהדרין א, ב. וע"ע בבלי שם יד.). עפ"י אנציקלופדיה לחכמי התלמוד והגאונים לר"מ מרגליות.

'מאי משמע דהאי אגם לישנא דבוצלנא הוא, אמר רבי אלעזר, דאמר קרא הלכך כאגמון ראשו' — פירושו: המלה 'אגם' יש לה שתי משמעויות: מקוה מים. וגם שם הצמח הגדל ליד המים הקרוי 'אגמון' [או שמא הוא כינוי לכלל הצמחיה שבאותו מקום — ע' לשון רש"י להלן עב. ד"ה עד]. וכן מצינו שהשתמשו במובן זה במסכת שבת (יא.). 'אם יהיו כל הימים — דיו, ואגמים — קולמסים'. (כ"נ פשוט. גם אגם — חילוף אותיות גמא).
[רבי אלעזר לשיטתו שפירש (בשבת נד:)] 'אין העגל יוצא בגימון'; 'גימון' — לשון של דבר כפוף, מדכתיב הלכך כאגמון ראשו. (הגהות הרד"ל)].

'אמר אביי, רבי אליעזר בן יעקב ורבי מאיר כולו סבירא להו...' — ע' במצוין לעיל מה: אודות דרכו של אביי להעמיד דברי חכמים בשיטה אחת.

דף סג

'רבי דתניא... רבי אומר בלוקח עבד...' — ואף על פי שלדעת רבי אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, סתם רבי את משנתנו כדעה החולקת. ומצינו כמה וכמה סתמי משניות דלא כרבי. ע' ביצה ריש דף יג (לפרש"י שם); נזיר מח. סוטה לב. 'עלו לראש הר גריזים' — ודלא כרבי (בברייתא לו:). שעמדו למטה; משנה ריש סנהדרין (ע"ש בברייתא ג:); שבועות ג ותורא"ש שם. וע' גם בספר הכריתות ובשו"ת מהרי"ק קפא סד"ה ואם. [יתרה מזו מצינו (בב"ק רפ"י) שרבא פרש סתם משנה כשיטת רבי אושעיא, בניגוד לפירושו של רבי שפירשה לבנו. והטעם בזה, כי המשניות כלשונם קדמו לעריכתו של רבי].

'לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו' — שיטת התוספות (כאן וביבמות צג ובב"מ טז) שאמירת 'מעכשיו' מועילה שהקנין יחול לאחר זמן גם אם באותה שעה נקרע או נאבד שטר הקנין, כי גם בדבר שבא לעולם, אם עושה קנין שיחול 'לאחר שלשים יום' ובאותה שעה אין השטר קיים — לא קנה. וכן בקניני חליפין וחזקה ומשיכה — בעת חלות הקנין כבר כלתה קנינו. [מלבד בקנין כסף

ואילו הרשב"א כאן סתם וכתב ללא חילוק שאין הלכה כרבי מאיר. (וע' מ"מ אישות ו, יד שדעת הרשב"א כהרי"ף והגאונים).
 וישנה סברה לומר שלהלכה אין צריך תנאי כפול בדבר התלוי בו עצמו, שבודאי לא החליט הקנין אלא באופן מסוים (ערמב"ן לעיל ג.).

ב. אילו משה רבינו לא היה כופל תנאו עם בני גד ובני ראובן, היה במשמע שאם לא יעברו חלוצים לא ינחלו כלום, לא בארץ גלעד ולא בארץ כנען.
 ואלמלי כפל והיה אומר רק ואם לא יעברו חלוצים אתכם ונאחזו בתככם ותו לא — לדברי רבי מאיר לכאורה היה די בכך, ומכך שהוסיף בארץ כנען לומד רבי מאיר שאין אומרים 'מכלל הן אתה שומע לאו' אלא צריך לכפול התנאי, ואם לא כפל — יתקיימו הדברים אפילו לא נתקיים התנאי, והיו מקבלים נחלתם בעבר הירדן כפי שרצו ואעפ"י שלא עברו חלוצים. ולדברי רבי חנינא בן גמליאל אילו לא הוסיף בארץ כנען הייתי אומר שאם לא יעברו, יקבלו חלקם בארץ גלעד עם שאר השבטים כפי חלקם היחסי, אבל בארץ כנען לא יקבלו כלום — לכך הוצרך לומר שיקבלו כאן וכאן כשאר השבטים.

דף טב

קכו. טמא מת שלא הוזה עליו בשלישי ובשביעי אלא בהפרש ימים אחר — האם עלתה לו הזאה?

טמא מת שלא הוזה עליו שלישי ושביעי — לא נטהר מטומאתו, בין למקדש וקדשיו ובין לתרומה. (הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר. ואם לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר).

הקדים להוות בשני — לא נטהר. וכן אם הוזה בשלישי ובשני או בשלישי ושמיני — לא נטהר. (והזה הטהר על הטמא ביום השלישי וביום השביעי. וחטאו ביום השביעי...). אבל אם התאחר להוות עליו ברביעי לטומאתו והוזה שוב בשמיני, וכן בחמישי ובתשיעי וכו' — טהור (רש"י).
 להלכה דעת הרמב"ם (פרה אדומה יא, ב) שאם הוזה בשלישי ולא הוזה בשביעי, יכול לטבול ולהוות לאחר כמה ימים. והראב"ד השיגו על פי גמרא דידן. ויש אומרים שלרמב"ם היתה גירסה אחרת, או שמחלוקת הסוגיות בדבר ופסק דלא כסוגיתנו.

קכז. א. המקדש את האשה ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת והרי היא לוי, וכיצא בזה — האם היא מקודשת?

ב. 'הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר / שתתגיירי'; 'לאחר שאשתחרר / שתשחררי'; 'לאחר שימות בעלך / אחותך'; 'לאחר שיחלוץ לך יבמך' — מה הדין?

ג. הנותן פרוטה לשפחתו ואמר 'הרי את מקודשת לי לאחר שאשחררך' — מה דינה?

ד. הנותן פרוטה לאשתו ואמר לה 'הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשך' — מה הדין?

ה. הנותן שתי פרוטות לאשה, באחת אמר לה התקדשי לי היום ובאחרת אמר לה התקדשי לי לאחר שאגרשך — מהו?

ו. האומר לחברו 'אם ילדה אשתך נקבה — הרי זו מקודשת לי' — מה הדין?

א. המקדש את האשה ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת והרי היא לוי, עניה והרי היא עשירה, וכן להפך — הרי זו מקודשת, מפני שלא הטעתו.

ב. 'הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר / שתתגיירי / שאשתחרר / שתשחררי / לאחר שימות בעלך / אחותך (— והיה נשוי לאחותה) — אינה מקודשת, שאין אדם קונה דבר שלא בא לעולם, והרי עתה אין שיידך בה תפיסת קדושין [וגם אין בידו להביא למצב של תפיסת קדושין]. כן סתמה משנתנו. וכן דעת חכמים ורבי יוחנן הסנדלר בברייתא (ג.ו.). ואולם רבי מאיר (שם) סובר מקודשת, שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם. [וכן מקנה לדבר שלא בא לעולם, כגון 'לאחר שאתגייר'. ודוקא כאן שבעצם הגוף ישנו בעולם אלא שמחוסר גירות. עפ"י תוס' גטין יג.]. ולדברי רבי קנה מעיקר הדין, אך משום איבת בעלה ואחותה גזרו ב'לאחר שימות בעליך' 'לאחר שתמות אחותך' ואמרו שאינה מקודשת. האומר לשומרת יבם 'הרי את מקודשת לאחר שיחלוץ לך יבמך' — אינה מקודשת, לסתם מתניתין. ולשיטת שמואל [דלא כרב] שקדושין תופסין ביבמה לשוק, משנתנו אליבא דרבי עקיבא שאין קידושין תופסין בחייבי לאוין, אבל לדעת חכמים — קדושין תופסין בה והרי זו 'דבר שבא לעולם' ומקודשת. ולהלכה דקיימא לן כשמואל וכחכמים, יש להצריכה גט, אבל אינה מקודשת ודאי, שאף שמואל לא אמר אלא חוששים לקדושין. (רשב"א ועוד).

ג. האומר לשפחתו 'הרי את מקודשת לי לאחר שאשחררך' — אינה מקודשת. ואפילו לדברי רבי יוחנן שאדם קונה דבר שלא בא לעולם אם בידו להביאו לעולם, והרי בידו לשחררה, אך כיון שכעת כשהיא שפחה כנענית אין לה שום עצמאית ואין כאן 'דעת אחרת', אין מחוסר מעשה גדול מזה (רש"י).

ד. האומר לאשתו 'הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשך' — אינה מקודשת, שהרי זה קונה דבר שאינו בא לעולם, ואעפ"י שבידו לגרשה, אין בידו לקדשה בלתי רצונה.

ה. הנותן שתי פרוטות לאשה, באחת אמר לה התקדשי לי היום ובאחרת אמר לה התקדשי לי לאחר שאגרשך' — נסתפק רבי אושעיא בדבר, שמא כשם שתופסים בה עתה הקידושין, כך תופסים הקדושין שלאחר מכן.

א. הרמב"ם (אישות ז, יד) פסק שמקודשת. הרשב"א פירש דבריו (עפ"י הסוגיא בכתובות נט) שמקודשת בודאי, מפני שעכשיו הקידושין בידו. והכסף-משנה צדד שמקודשת מספק.
ב. הרשב"א (בתשובה, ומובא במ"מ שם) צדד שיכולים לחזור בהם מהקדושין השניים, כל עוד לא חלו. ויתכן אפילו אמר לה 'מעכשיו ולאחר שאגרשך' — מפני שקדושין שניים אי אפשר להם לחול עתה מחמת קדושין הראשונים.

ו. שנינו במשנתנו: האומר לחברו 'אם ילדה אשתך נקבה הרי זו מקודשת לי' — אינה מקודשת. אמר רבי חנינא: לא שנו אלא כשלא היתה מעוברת אבל היתה מעוברת — דבריו קיימים. וזהו כשיטת רבי אליעזר בן יעקב שאם כבר בא לעולם במקצת — קונה, אבל לחכמים בכל אופן לא קנה (עפ"י רש"י). לפי לשון אחרונה בגמרא, וכן לפי לשון ראשונה אליבא דרבה [ודלא כרב יוסף] — לא אמר רבי חנינא אלא בשהוכר עוברת, אבל לא הוכר — אינה מקודשת.

א. רש"י כתב שהלכה כרבי אליעזר בן יעקב. והתוס' חולקים. וכן דעת הר"ף ורב האי גאון ועוד — מפני שאין הלכה כשיטה. ועל כן השמיט הר"ף דינו של רבי חנינא במקדש עובר (עפ"י רמב"ן ורשב"א). וכך היא דעת הר"ד (כאן) והראב"ד (אישות ז, טז). וע' גם בהל' עבדים ז, ה).

והרמב"ם (אישות ז, טז) כתב שאם הוכר העובר מקודשת, והוסיף שנראה שצריך לחזור ולקדשה שוב אחר שתלד [על ידי אביה] כדי שיכניס אותה בקדושתן שאין בהם דופי. ב. אפשר שאפילו לרש"י אין מועיל אלא במקנה דבר שלא בא לעולם, אבל לדבר שלא בא לעולם — לא, ואפילו אם הגוף ישנו בעולם אלא שמחוסר דבר אחר המונע מלחול — לא שמענו. (ע' נוב"ת אה"ע סו"י נד. ושיטה זו הפוכה משיטת רב האי המובאת ברשב"א).

קכט. התורם מן התלוש על המחובר או מן המחובר על התלוש — מה הדין באופנים השונים?

פירות המחברים לקרקע אין בהם תורת תרומות ומעשרות (משום ראשית דגן — דבר שהודגן ונאסף בכרי (רש"י), או משום מיעוט ממנו — תוס' עפ"י ספרי). והתורם מן התלוש על המחובר — אין תרומתו תרומה, שהרי תורם מן החיוב על הפטור. וכן הדין להפך, מן המחובר על התלוש. אמר על פירות תלושים שיהיו תרומה על פירות מחוברים לכשיתלשו. או: פירות ערוגה זו מחוברים יהיו תרומה לכשיתלשו על פירות ערוגה זו תלושים, ונתלשו — אמר רבי יוחנן: כל שבידו לאו כמחוסר מעשה, הלכך דבריו קיימים. וכן תניא כוותיה. ונראה שהלכה כדבריו, שלא מצינו מי שחולק על כך, והרי תורצו כל הקושיות על רבי יוחנן, וגם בתוספתא תניא כוותיה (רשב"א).

יתר על כן אמר רבי אליעזר בן יעקב: אפילו הפירות המחברים עדיין לא הגיעו לשליש גידולם, [והרי כל תבואה שלא הביאה שלישי אין שם 'תבואה' עליה] — כאשר גדלו ונתלשו דבריו קיימים [כאשר אמר 'לכשיתלשו']. לפי לשון אחת אמר רבה: דוקא בשחת, שאעפ"י שלא הגיע לשליש בישול, יש כאן עתה דבר חשוב וניכר, שראוי לקצור ולהאכיל לבהמה, אבל ב'אגם' — צמחים רכים — לא אמר ראב"י, לפי שאין להם חשיבות כעת. ורב יוסף אמר: אפילו באגם. ולפי לשון אחרת, לרבה לא אמר ראב"י אלא בשחת המסתפקת במי גשמים, אבל אם דרושה השקיית אדם, הרי זה כדבר שלא בא לעולם כלל. ורבי יוסף אמר: אפילו בשחת של בית השלחין שצריכה השקיה נוספת. [וללשון זו, בין לרבה בין לרב יוסף דוקא בשחת אמר ראב"י אבל באגם לדברי הכל לא אמר כלום]. יש אומרים שרבי יוחנן נוקט כחכמים ודלא כראב"י, ואין התרומה חלה אלא בהביאה שלישי או כשכבר גדלו הצמחים כל צרכם, אבל קודם לכן, דבר שלא בא לעולם הוא. (ערשב"א ועוד).

כאמור לעיל, מחלוקת הראשונים היא האם הלכה כראב"י אם לאו.

דפים טב — טג

קל. האם אדם מקנה דבר שלא בא לעולם?

לסתם מתניתין, אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. וכן דעת חכמים בברייתא, ורבי יוחנן הסנדלר. ואם הדבר בידו — אמר רבי יוחנן שמועיל, כאמור לעיל. (ודוקא בדבר שעיקרו בעולם אלא שאינו בשליטתו או אינו שלו, ובידו להביאו לידי כך, אבל אם איננו קיים כלל, אעפ"י שביד האדם לייצרו ולהביאו לעולם — אינו מועיל. וכן הוכיחו ממה שאמרו בשפחה מעיקרא בהמה השתא דעת אחרת). לדברי רבי מאיר, אדם מקנה דבר שלא בא לעולם (אפילו אין בידו להביאו). וכן דעת רבי, שלכך לדבריו אם כתב לעבד 'לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו' — מועיל.

וכן דעת רבי אליעזר בן יעקב לענין תרומה על תבואה שלא הגיעה שלישי, לכשתביא ותיתלש. אך לשיטתו אפשר דוקא בדבר שיבוא מאליו ואינו מחוסר מעשה, או דוקא בדבר שקצת בא לעולם או אף הגיע לידי חשיבות מסוימת — כמפורט לעיל מחלוקת האמוראים והלשונות. [ואולם לדברי רבי מאיר מועיל אפילו בחסרון מעשה, כגון 'הרי את מקודשת לאחר שתתגיירי'].

א. רב ורבי חייא סוברים כרבי וכרבי מאיר, שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם (עפ"י יבמות צג). וכן סובר רב הונא.

ב. להלכה קיימא לן אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אם לא בדבר שבידו. ורש"י פסק כראב"י לענין תרומה, וכן לענין המקדש את האשה קודם שנולדה. ואפשר דוקא בשחוכר העובר, וכנ"ל, וסובר שנחשב כדבר שכבר בא לעולם.

ג. גם לדעה שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אם אמר שיחול עכשיו — אין מועיל, שהרי אין לו על מה לחול (ראשונים).

אבל אם אמר 'מעכשיו ולכשיבוא לעולם' או לא אמר 'מעכשיו' כלל — מועיל. לדברי התוס' יש חילוק בין שני האופנים הללו לענין דין 'כלתה קנינו' בקנין סודר או כגון שנקרע השטר. ולדברי הרמב"ן יש חילוק לענין אפשרות חזרה בו קודם חלות הקנין. [וכן כתב הריטב"א. וצדד שאפשר דוקא בדבר שבעולם אלא שאינו ברשותו, אבל אם אינו בעולם כלל — חוזר אפילו ב'מעכשיו']. ולדעת הרשב"א יש חילוק לענין שני הדינים, שבאמירת 'מעכשיו ולאחר שלשים' שוב אי אפשר לחזור וגם אין חסרון ד'כלתה קנינו', משא"כ כשלא אמר 'מעכשיו'.

דין אשה שאסרה על בעלה מעשה ידיה ב'קונם' — נתבאר בכתובות נט.

דף סג

קלא. מה דין הקדושין באופנים הבאים?

א. באומר 'הרי את מקודשת לי בשכר שאדבר עליך לשלטון'; 'בשכר שאעשה עמך כפועל בטל'; 'בשכר שארכיבך על החמור'.

ב. 'בשכר שהרכבתיך על החמור'.

ג. 'הרי את מקודשת לי על מנת שאדבר עליך לשלטון' וכו'.

ד. 'על מנת שירצה אבא' (= אביו של חתן) — מה הדין כשמת האב, ומה הדין כשמת החתן?

א. 'הרי את מקודשת בשכר שאדבר עליך לשלטון' וכד'; מבואר בסוגיא שאם נוקטים 'ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף' — אינה מקודשת, שהרי נוצר חוב במשך עשיית הפעולה והרי זה מקדש במלוה. וכן דייק ריש לקיש מסתם מתניתין. ואילו לדעת תנא דברייתא מקודשת, כי סובר אינה לשכירות אלא לבסוף.

א. להלכה קיימא לן ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף.

ב. התורי"ד כתב שאם קידשה באמירה זו קודם שדיבר לשלטון וכו' — מקודשת אף למ"ד ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף. וכאן מדובר כשקידשה רק לבסוף, לאחר שדיבר ועשה.

ב. 'בשכר שהרכבתיך על החמור' וכיו"ב — אינה מקודשת, שהרי זה מקדש במלוה.